

Damian Milton, PhD szociológus, pszichológus, filozófus, a University of Kent Tizard Centre oktatója, továbbá az autista emberek kutatásokba történő bevonódását megvalósító brit PARC (Participatory Autism Research Collective, azaz Autizmus-kutatási Részvételi Kollektíva) kezdeményezője és elnöke. Damian felnőtt korában kapott autizmus diagnózist. Három gyermek apja – legidősebb gyermeke értelmi fogyatékossgal élő autista.

Damian Milton ebben a cikkében a kettős empátia problémájának elméletét és gyakorlati következményeit fejti ki. Kettős empátia-elméletet leíró eredeti, 2012-es írása az elmúlt évtized egyik legnagyobb hatású, sokat hivatkozott tudományos publikációja. Az alábbi 2018-as cikk a kettős empátia-elmélet rövid ismertetése.

Damian Milton:

A kettős empátia problémája

"... ezt az állapotot már a kezdetektől fogva - onnantól, hogy megalkották az 'autizmus' szót - kívülről, a külső jegyei alapján ítélték meg és nem aszerint, hogy valaki miként éli meg belülről." (Donna Williams, 1996 p. 14.)

A diagnosztikai kritériumok szerint az autizmust a "korlátozott érdeklődés és viselkedés" mellett a társas interakció és a kommunikáció terén tapasztalható deficitiek alapján lehet meghatározni. A nem autista megfigyelő szemszögéből nézve úgy tűnhet, mintha az autista embereknek sérült lenne az a képessége, hogy másokat és a társas helyzeteket megértsék. Ezek a gondolatok mélyen beágyazódtak azokba a meghatározó pszichológiai elméletekbe, amelyek az autizmust patológiás állapotként, a normális fejlődéstől és kognitív működéstől való devianciaként próbálják megmagyarázni. Az efféle felfogások között is különösen gyakori, hogy az autista emberek sérült "tudatelméleti képességgel" rendelkeznek, vagyis kevésbé tudják megfejteni mások gondolatait és érzéseit, hogy ez alapján megértsék és megjósolják a viselkedésüket (amit "elmeolvasásnak" vagy "mentalizációs" képességnek is neveznek).

Tény, hogy az autista embereknek nehézséget okoz a társas interakciók során mások szándékainak a feldolgozása és megértése, ha azonban valaki történetesen meghallgatja erről az autista emberek véleményét is, akkor könnyű belátni, hogy ez a probléma kölcsönös: mindkét irányban fennáll. Az autista emberek elméműködéséről alkotott elméletek jócskán hagynak kívánni valót maguk után. Ha a nem autista embereknek tényleg annyira egyszerű lenne átérezni, hogy az autista emberek hogyan észlelik a világot, hogy milyen lehet autistaként létezni a világban, akkor egyáltalán nem is lenne szükség a brit Nemzeti Autista Szövetségre (National Autistic Society – NAS) és hasonló szervezetekre ahhoz, hogy még több emberrel ismertessék és értessék meg, mi is az autizmus. Autista emberek már legelső írásos beszámolóiktól kezdve számtalanszor megemlítették, hogy a többi emberből pont az efféle megértés hiányzik igazán. Az autista és a nem autista emberek közötti empátia kölcsönös hiánya volt az a terület, ami elvezetett a "kettős empátia problémája" elméletének kidolgozásához.

A kettős empátia problémájának elmélete

Ha egyszerűen akarjuk megfogalmazni, akkor a kettős empátia problémájának elmélete szerint, ha olyan emberek lépnek interakcióba egymással, akiknek gyökeresen eltérő tapasztalataik vannak a világról, akkor nehezükre esik empátiát tanúsítani egymás iránt. Ezt az alaphelyzetet alighanem csak tovább nehezítik a nyelvhasználat és a nyelv megértése terén köztük lévő különbségek. Én a 2010-es évek elején kezdtem el publikálni erről az elméleti megközelítésről, de Luke Beardon, a "neurotipikus és autisztikus elméműködést keresztező elmélete" kapcsán is hasonló gondolatokat fogalmazott meg, csakúgy, mint a filozófus Ian Hacking.

MONTÁZS projekt

A fogyatékos személyek számára nyújtott szakmai és közszolgáltatások hozzáférhetőségének kialakítása, fejlesztése - EFOP 1.9.2. – VEKOP-16-2016-00001

Nemzeti Fogyatékosügyi- és Szociálpolitikai Központ Közhasznú Nonprofit Kft.

székhely: 1138 Budapest, Váci út 191.
telefon (+36 1) 450 3230; fax: (+36 1) 450 3235
e-mail: titkarsag@fszk.hu; <http://www.fszk.hu>
Nyilvántartásba vételi szám: E-000892/2014

SZÉCHENYI 2020

A legfrissebb kutatások – például [Elizabeth Sheppard](#) és csapata a Nottinghami Egyetemen, [Brett Heasman](#) a London School of Economics-on, valamint [Noah Sasson](#) is Dallasban, a Texasi Egyetemen – azt mutatták meg kísérleti körülmények között, hogy a nem autista résztvevők számára nehézséget okoz az autista résztvevők érzéseinek, érzelmeinek a felismerése, sőt negatív első benyomás alakul ki bennük az autista emberekről. Ezek a bizonyítékok valószínűleg arra utalnak, hogy az autizmusról alkotott meghatározó pszichológiai elméleteket a legjobb esetben is csak részleges magyarázatnak lehet tekinteni.

A "kettős empátia elmélet" szerint ezek a problémák korántsem csak az autisztikus kogníciónak tudhatók be, hanem a reciprocitás és a kölcsönös megértés hiánya miatt következnek be, ami könnyen előfordul olyan emberek között, akik merőben eltérően tapasztalják meg a világot. Ha valaki már beszélgetett más anyanyelvű emberrel vagy valakivel, aki számára teljesen érdektelen témákról beszél, akkor – még ha rövid ideig is, de – már átélhetett valami ehhez hasonlót. A kettős empátia elmélet továbbá azt is feltételezi, hogy azok, akik hasonló tapasztalatokkal rendelkeznek, jobb eséllyel teremtenek kapcsolatot és jobban megértik egymást, amit alátámaszt, hogy autista emberek bizony képesek egymással kapcsolatot teremteni.

Az elmélet alkalmazása a gyakorlatban

Az elméletnek széles érvényességi területe miatt számos gyakorlati következménye van. Az elmélet ugyanis nemcsak az eltérő kogníciót és érdeklődést veszi figyelembe, hanem azt a társas kontextust is, amelyben ezek az interakciók létrejönnek. Az elmélet magában hordozza azt a lehetőséget is, hogy gyökeresen megváltoztassa azt, ahogyan az autizmusra és ennek következtében, ahogyan az autista emberekre tekintünk. Ha ez valóban bekövetkezik, akkor komoly gyakorlati következményei lesznek, mivel felmerül az a kérdés is, hogy mégis mi a célunk az "intervencióval", hogy mibe is akarunk beavatkozni. Amikor valaki arra törekszik, hogy az autisztikus "tüneteket" enyhítse, abból önmagában nem következik, hogy az adott személy jólléte javulni fog. Sőt, társas helyzetekben az autista emberek a megértés hiányát tapasztalják és az emiatti stigmatizálás negatív hatással van a mentális egészségükre, a munkavállalási esélyeikre, az oktatáshoz és az ellátásokhoz való hozzáférésükre, és ezek miatt olykor akár a büntetés-végrehajtással is személyes tapasztalatot szerezhettek. Röviden megfogalmazva: a kettős empátia problémájának az egyik negatív következménye, hogy a kisebbségek társadalmi szinten marginalizálódnak.

A kettős empátia problémája mint fogalom máris hatást gyakorolt például a NAS képzési programjára, a Studio3 által szervezett ATLASS tréningre, valamint az AT-Autism által kifejlesztett Szinergia (Synergy) programra is. További elemzést igényel ezeknek a programoknak a kiértékelése, amely során az autista emberek és a gyakorlati szakemberek tapasztalatait, szempontjait egyaránt figyelembe veszik. Ha kutatásokat sikerülne erre a területre is kiterjeszteni, akkor jobban megérthetnénk az autizmust – ezzel pedig olyan, tiszteletteljesebb beavatkozások születhetnének, amelyekkel a kettős empátia problémája miatt kialakuló negatív társadalmi hatásokat is enyhíteni lehet majd.

Hivatkozások

[Donna Williams \(1996\), Autism: an inside-out approach. An innovative look at the 'mechanics' of 'autism' and its developmental 'cousins'. London: Jessica Kingsley Publishers](#)

További irodalom

[Milton, D. \(2017\). A mismatch of salience. Brighton: Pavilion](#)

[Milton, D. E. \(2012\). On the ontological status of autism: the 'double empathy problem'. *Disability & Society*, 27\(6\), 883-887.](#)

Az írást a szerző engedélyével közöljük. Eredeti megjelenési helye:

<https://network.autism.org.uk/knowledge/insight-opinion/double-empathy-problem>

Fordította: Gether Dénes. Lektorálta: Petri Gábor.